

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

- Датум и орган који је именовео комисију
На својој **XIV** седници одржаној **5. новембра 2010.** године, Наставно-научно веће Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду, именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Миладина Калинића под насловом **"Едукациони туризам у гравитационој зони Новог Сада, стање и могућности развоја"**.
- Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
 - др **Јован Ромелић**, редовни професор Природно-математичког факултета у Новом Саду, Департмана за географију, туризам и хотелијерство, ужа научна област: Друштвена географија, 03. 04. 2000., председник
 - др **Анђелија Ивков Цигурски**, ванредни професор Природно-математичког факултета у Новом Саду, Департмана за географију, туризам и хотелијерство, ужа научна област: Друштвена географија, 1.05.2010., ментор
 - др **Милка Бубало Живковић**, ванредни професор Природно-математичког факултета у Новом Саду, Департмана за географију, туризам и хотелијерство, ужа научна област: Регионална географија, 15. 04. 2004., члан
 - др **Владимир Стојановић**, ванредни професор Природно-математичког факултета у Новом Саду, Департмана за географију, туризам и хотелијерство, ужа научна област: Друштвена географија, 01.10.2009., члан
 - др **Добрица Јовичић**, ванредни професор Географског факултета у Београду, ужа научна област: Туризам, 15. 04. 2008., члан

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

- Име, име једног родитеља, презиме:
Миладин (Јово) Калинић
- Датум рођења, општина, држава:
22. 06. 1951., Дољани, Бихаћ, Република Босна и Херцеговина
- Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив
Природно-математички факултет у Новом Саду, Департман за географију, туризам и хотелијерство, туризам, магистар туризма
- Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:
30. 09. 2008., туризам
- Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:
Природно-математички факултет у Новом Саду, Департман за географију, туризам и хотелијерство, "Упоредна анализа искоришћености услова и фактора развоја културног туризма Сремских Карловаца и Сент Андреје", туризам, 27. 07. 2007. године.
- Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
Туризам

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

"Едукациони туризам у гравитационој зони Новог Сада, стање и могућности развоја"

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација садржи укупно 325 страна, 132 литературна цитата, 38 табела, 119 графикана, 4 схеме-карте и 9 прилога.

Поред Предговора, Биографије и Кључне документацијске информације, као издвојених делова у раду, докторска дисертација садржи укупно осамнаест поглавља.

Поглавља означавају следеће целине:

1. Увод (од 1. до 2. стране), 2. Предмет, циљ, хипотеза и методе истраживања (од 3. до 5. стране), 3. Појам, историјски развој и облици појављивања едукационог туризма (од 6. до 10. стране), 4. Савремено стање едукационог туризма на неким универзитетима у свету (од 11. до 28. стране), 5. Страни студенти у универзитетским центрима у Србији (од 29. до 32. стране), 6. Ситуациона анализа стања туризма Новог Сада и његове гравитационе зоне (од 33. до 60. стране), 7. Састав новосадског универзитета, као седишта едукационог туризма (од 61. до 104. стране), 8. Стање едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада (од 105. до 157. стране), 9. Анализа истраживања података о броју и структури страних студената на Универзитету у Новом Саду у периоду од 1981 до 2010. године (од 158. до 185. стране), 10. Анализа оцене конкурентности Универзитета у Новом Саду од стране страних студента, који студирају или су на размени на факултетима УНС-а, а на основу примене анкетног истраживања (од 186. до 199. стране), 11. Подунавски део Фрушке горе и Сремски Карловци као дестинације едукационог туризма (од 200. до 260. стране), 12. Преглед интерних ресурса и екстерних утицаја (од 261. до 267. стране), 13. Перспективе развоја едукационог туризма (од 268. до 277. стране), 14. Анализа постављених хипотеза истраживања (од 278. до 280. стране), 15. Закључак (од 281. до 286. стране), 16. Литература и извори (од 287. до 297. стране), 17. Прилози (од 298. до 316. стране), 18. Списак карти, табела, графикана и слика (од 317. до 325. стране).

Кроз поглавље *Увод* дефинисан је основни појам едукационог туризма, као дела културног туризма, као и субјекти који га спроводе. Такође дате су и неке основне напомене о кретању и развоју едукационог туризма у нашој земљи и свету.

У поглављу *Предмет, циљ, хипотеза и методе истраживања* дефинисани су проблем и предмет истраживања, циљеви и задаци истраживања. Издвојене су научне хипотезе, коришћене научне методе и значај, односно друштвени и научни допринос докторске дисертације.

У поглављу *Појам, историјски развој и облици појављивања едукационог туризма* истакнути су различити термини из стручне литературе али и праксе у којима се обухвата широк спектар селективних врста туризма, објашњен је појам едукационог туризма, приказани су и облици појављивања едукационог туризма у земљи и свету, као и место учесника едукационог туризма у типологији туриста.

Кроз поглавље *Савремено стање едукационог туризма на неким универзитетима у свету* детаљно су приказани различити системи школства, односно образовни системи појединих земаља, Сједињених америчких држава, Немачке, Италије и Аустрије. Исто тако истакнути су и анализирани услови и начин уписа на факултете, систем информисаности страних студената, помоћ око њиховог сналажења и прилагођавања у новој средини, трошкови школарине и њихов статус у наведеним земљама. Дати су и примери изјава студената из Србије, који студирају на универзитетима у наведеним земаљама, као модел који треба анализирати и позитивна искуства користити у аспектима који су применљиви на наше универзитете.

У поглављу *Страни студенти у универзитетским центрима у Србији* укратко је указано на бројност страних студената осамдесетих година на нашим универзитетима и њихова бројност данас, као из којих земаља начешће долазе, услови за упис и тршкови школарине. Указано је и на чињеницу да ни универзитети нити Министарство просвете и науке немају прецизне податке, колико има страних студената на високошколским установама у Србији, а као пример дати су подаци о студентима из Кине.

У поглављу *Ситуациона анализа стања туризма Новог Сада и његове гравитационе зоне* указано је

на просторни аспект истраживања, а детаљно је анализиран историјат и истраживања и његови резултати у смислу утврђивања критеријума за одређивање гравитационе зоне градског насеља Новог Сада. За одређивање гравитационе зоне Новог Сада, као простора истраживања, примарно су као критеријум коришћене дневне миграције и то дневна фреквенција саобраћајних средстава, као и територијални домет и територијални распоред дневних миграција. Такође су истакнути туристичко географски положај, природне и културне вредности дестинације као атрактивна основа за развој едукационог туризма.

Кроз поглавље *Састав новосадског универзитета, као седишта едукационог туризма*, представљена је структура Универзитета у Новом Саду, а схематски је приказан и изглед универзитетског кампуса, као посебне специфичности овог универзитета. Детаљно је приказана материјална основа едукационог туризма, а с обзиром на ученичку и студентску популацију корисника, посебан акценат је дат на студентске домове и студентске ресторане. Имајући у виду искуства земаља са развијеним едукационим туризмом, указано је и на установе и објекте, који се баве организацијом разних видова упознавања и дружења страних студената са домаћом популацијом. У другом делу овог поглавља детаљно су приказане и анализирани карактеристике туристичког промета у Европи, Србији, АП Војводини и посматраној дестинацији, а дата је и оцена конкурентности посматране дестинације у односу на земље у окружењу.

У поглављу *Стање едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада*, у уводном делу указано је на одређене квалитете којим располаже Нови Сад и његова околина за развој едукационог туризма, а затим је приказана суштина Болоњског процеса и мобилности студената на примеру неколико мањих земаља Европске уније. Даље су детаљно приказане студентске и нестудентске организације, њихове активности и допринос едукационом туризму. У другом делу поглавља детаљно је приказана међународна сарадња, научно-истраживачки пројекти и програм стабилности на новосадском универзитету. Указано је и на функције и активности организације АЕГЕЕ и Центра за српски језик у контексту едукационог туризма са примерима рада летњих школа Филозофског факултета и Европских студија. На крају поглавља приказан је боравак страних студената на едукационим скуповима у Новом Саду, а указано је и на искуства новосадских студената и страних студената на програмима размене на Универзитету у Новом Саду.

У поглављу *Анализа истраживања података о броју и структури страних студената на Универзитету у Новом Саду у периоду од 1981 до 2010. године*, у уводном делу је указано на начин прикупљања и обраду података, затим су детаљно приказани и анализирани подаци о броју и структури страних студената који су завршили одређени ниво студија на Универзитету у Новом Саду у посматраном периоду. Такође је приказана и њихова структура по факултетима Универзитета у Новом Саду и земљама из којих су долазили. Као пример факултета који је у посматраном периоду у континуитету имао највећи број страних студената дати су подаци за Медицински факултет. Да би се у односу на посматрани период, приказало садашње стање, прикупљени су и обрађени подаци о броју страних студената који су уписали прву годину одређеног нивоа студија на Универзитету у Новом Саду у школској 2010/2011. години. У другом делу рада приказан је однос броја страних студената са укупним бројем студената, који су завршили одређени ниво студија на Универзитету у Новом Саду у школским годинама 2005/06 до 2009/10. Године, како би се сагледало њихово учешће у укупном броју студената и исто могло упоредити са учешћем страних студената на универзитетима у свету. На крају овог поглавља приказан је и анализиран број и структура студената на размени (мобилност) на Универзитету у Новом Саду, а на основу бројних интервјуа и разговора са субјектима који учествују у процесу размене (мобилности) изведене су одређене констатације, уочени проблеми и указано на правце њиховог превазилажења.

Кроз поглавље *Анализа оцене конкурентности Универзитета у Новом Саду од стране страних студената, који студирају или су на размени на факултетима УНС-а*, а на основу примене анкетног истраживања, представљено је истраживање конкурентности Универзитета у Новом Саду као субјекта едукационог туризма. На основу теоријских ставова бројних научника који су проучавали атрибуте универзитета значајне за формирање њиховог имиџа, припремљен је модел и примењена анкетна метода (интервју и упитник) истраживања, чији су резултати презентовани у највећем делу овог поглавља. На крају поглавља указано је на одређене констатације битне за мерење конкурентности Универзитета у Новом Саду, као субјекта едукационог туризма.

У поглављу *Подунавски део Фрушке горе и Сремски Карловци као дестинације едукационог туризма* у уводном делу приказан је основ за креирање овог туристичког производа културно-едукационог туризма на овој дестинацији и његови појавни облици. Затим су детаљно приказани и анализирани разноврсни туристички потенцијали Фрушке горе, а посебно њеног подунавског дела, приказани могући облици едукативних путовања и издвојени предлози едукативних туристичких путовања. У наредном делу овог поглавља приказан је модел едукативних догађања кроз организацију Летњег образовног кампа у Сремским Карловцима, односно анализан је рад Летње школе српског језика обичаја и културе. Детаљно су приказани резултати дугогодишњих истраживања, а изведене су и одређене констатације и оцене и уочена улога овог пројекта као модела едукационог туризма посебно применљивог на школску и студентску популацију. У средишњем делу поглавља представљени су облици едукационог туризма, који укључују разне узрасте у организацији других културно-образовних установа, затим су приказане и анализирани могућности развоја едукационог туризма на основу погодних, неискоришћених туристичких ресурса и планова. На крају овог поглавља приказана је организација школских екскурзија у посматраном простору гравитационе зоне Новог Сада, анализирани уочени проблеми које би требало решити како би наставне екскурзије имале едукациони карактер. Потом су у наведеном контексту приказани и анализирани резултати анкетног истраживања посетилаца музеја и галерија и приказан значај туристичке анимације у функцији наведеног облика едукационог туризма.

Кроз поглавље *Преглед интерних ресурса и екстерних утицаја* у првом делу приказани су и изведени елементи SWOT – анализе настали као резултат проучавања документа и консултација са бројним субјектима у култури, образовању и туризму посматране дестинације. У другом делу поглавља приказане су и изведене констатације и указано је на стратешке предности и недостатке за развој туризма у гравитационој зони Новог Сада, а затим је изведен закључак да посматрани простор поседује значајне потенцијале за дефинисање препознатљивог туристичког производа едукационог туризма.

У поглављу *Перспективе развоја едукационог туризма* у првом делу су приказани и анализирани бројни стратешки документи о развоју туризма на републичком, покрајинском, градском и општинском нивоу, са посебним указивањем на могуће облике развоја туризма на посматраној дестинацији. У наставку поглавља приказана је класификација предности и недостатака едукационог туризма који се односи на студентску популацију и приказане су могуће перспективе његовог развоја. У другом делу поглавља приказани су и анализирани уочени облици едукационих кретања намењених школској популацији у гравитационој зони Новог Сада, а указано је и на могуће перспективе његовог развоја. На крају поглавља на основу свеобухватних сагледавања, истакнуто је присуство снажне конкуренције у домену едукационог туризма у окружењу и указано на потребу доследне примене инструмената маркетинг микса у сврху стварања већих перспектива развоја едукационог туризма на посматраној дестинацији.

У поглављу *Анализа постављених хипотеза истраживања* извршено је поређење постављених хипотеза и резултата добивених спроведеним истраживањем, а на основу којих су изведене оцене о постављеној основној и неколико подхипотеза.

У *Закључку* су изнесени најзначајнији резултати до којих је кандидат дошао у свим деловима докторске дисертације.

У поглављу *Литература и извори*, наведени подаци су изузетно обимни, актуелни (како домаћи тако и страни) и везани за истраживану проблематику.

У поглављу *Прилози* приказани су анкетни упитници за мерење оцене конкурентности Универзитета у Новом Саду од стране страних студента (на српском и енглеском језику), анкетни упитник о мишљењу и ставовима полазника Летње школе српског језика, обичаја и културе о едукацији и боравку у Летњој школи у Сремским Карловцима, анкетни упитник о мишљењу и ставовима посетилаца музеја и галерија о мотивима посете и представљању поставке, анкетни упитник за посетиоце изложбе "Мој први корак", Градић, галерија КК "Едуко", приступни анкетни упитник за полазнике Летње школе

српског језика, обичаја и културе у Сремским Карловцима, Програм мобилности студента и особља на Универзитету у Ноџвом Саду, Програм Летње школе српског језика Филозофског факултета и Програм Летње школе српског језика, обичаја и културе Креативног клуба „Едуко“.

У поглављу *Списак карти, табела, графикона и слика* таксативно су приказани називи истих, као број страница на којој се налазе, што читаоцу омогућује лакши увид при прегледу рада.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Након уводног дела рада, у коме је формулисан проблем истраживања, у оквиру поглавља *Предмет, циљ, хипотеза и методе истраживања* кандидат је на адекватан начин објаснио предмет и циљ истраживања. Полазећи од претходно стечених сазнања, као и на основу проучавања изнете проблематике и постављених циљева, кандидат је на свеобухватан начин поставио основну хипотезу истраживања и неколико подхипотеза, дефинисао методологију истраживања, којом ће се доћи до резултата, на основу којих ће се дати оцене о постављеним хипотезама.

У поглављу *Појам, историјски развој и облици појављивања едукационог туризма* кандидат је на јасан начин указао на различите термине из стручне литературе, али и праксе у којима се обухвата широк спектар селективних врста туризма. Такође детаљно је објашњен појам едукационог туризма, а приказани су и облици појављивања едукационог туризма у земљи и свету. У посебном одељку аутор је приказао место учесника едукационог туризма у типологији туриста и указао на значај везе између културе, образовања и туризма.

У поглављу *Савремено стање едукационог туризма на неким универзитетима у свету* кандидат је на прецизан и адекватан начин приказао образовне системе у Сједињеним Америчким Државама, Италији, Немачкој и Аустрији. Кроз анализу образовних система наведених земаља, кандидат је поред осталог приказао и услове и начин уписа на факултете, трошкове школарине и могућности стипендирања, систем информисаности страних студента, начине помоћи око њиховог сналажења и прилагођавања новој средини, као и њихов статус у наведеним земљама. Затим су дати и примери изјава страних студента у наведеним земљама, а у посебном одељку су приказане изјаве студената из Србије и њихово мишљење о студирању у иностранству. Посебан значај у овом поглављу има коришћење инструмента бенчмаркинга, односно процеса индентификације, разумевања и адаптирања истакнуте праксе других туристичких субјеката и дестинација, а у циљу пружања помоћи сопственој организацији и дестинацији, а користећи овај инструмент, кандидат је и прецизно навео моделе које треба анализирати и користити у функцији едукационог туризма применљивих на наше универзитете.

У поглављу *Страни студенти у универзитетским центрима у Србији* кандидат је на сажет начин приказао бројност страних студената на нашим универзитетима, услове за упис, трошкове школарине и друге релевантне податке за неколико последњих година. Кандидат је указао на јасну чињеницу да надлежно Министарство просвете и науке не ограничава број уписаних страних студената, али исто тако да нити надлежно министарство, нити универзитети немају прецизне податке, колики је број страних студената на високошколским установама у Србији, што би била релевантна чињеница за сагледавања стања и предузимања одговарајућих мера са аспекта едукационог туризма.

Кроз поглавље *Ситуациона анализа стања туризма Новог Сада и његове гравитационе зоне* кандидат је прецизно презентовао и анализирао кратак историјат истраживања критеријума за одређивање гравитационе зоне Новог Сада. С обзиром да је предмет рада едукациони туризам кандидат је за одређивање гравитационе зоне Новог Сада, као простора истраживања користио радове аутора у којима су примарно као критеријуми коришћене дневне миграције и то дневна фреквенција саобраћајних средстава, као и територијални домет и територијални распоред дневних миграција. Потом, кандидат за дефинисану гравитациону зону Новог Сада приказује и анализира туристичко-географски положај и саобраћајну приступачност и природне туристичке вредности Новог Сада и околине. Кандидат посебно обрађује најважније туристичке атрактивности посматране дестинације и то културна добра, културно-историјске објекте градских језгара Новог Сада и Сремских Карловаца, као и делатности установа културе и културни живот у овим градским целинама. Анализирајући наведене атрактивности кандидат посебно указује да културни динамизам и укупна атрактивност

дестинације представљају битан елемент за доношење одлуке туристе о посети одређеној дестинацији, а чији је примарни мотив посете дестинацији едукација.

У поглављу *Састав Новосадског универзитета као седишта едукационог туризма* кандидат је приказао структуру Универзитета у Новом Саду и његову специфичност која га разликује од других универзитета у земљи, а то је универзитетски Кампус. Потом је кандидат детаљно приказао материјалну основу туризма на посматраној дестинацији и Новосадском универзитету, наглашавајући да је с обзиром на популацију корисника –студенте изузетно важан ниво студентског стандарда, односно квалитет смештаја и организованост студентских домова и ресторана, али и других комлементарних фактора едукационог туризма, попут рекреације, здравствене заштите, културе и забаве. Кандидат је посебно нагласио активности установа и објеката који се баве организацијом разних видова упознавања и дружења страних студената са домаћом популацијом, полазећи од искустава земаља са развијеним едукационим туризмом, наглашавајући значај фактора укључивања страних студената у социјалне и културне активности локалне популације битним за имиџ универзитета и дестинације, На крају поглавља, кандидат је анализирао карактеристике туристичког промета у Европи, Србији и АП Војводини са посебним акцентом на стање, карактеристике и савремене трендове у туристичком промету истраживане дестинације. Оригиналност приказа података и анализе карактеристика туристичког промета истраживане дестинације огледа се и у чињеници да су поред званичних статистичких података коришћени и интерни подаци туристичких организација Новог Сада и Сремских Карловаца. То је омогућило аналитичније сагледавање свих карактеристика туристичког промета, а посебно сезоналности туристичког промета. На тај начин поред приказа егзатних података туристичког промета на месечном нивоу, кандидат указује да се могу и сагледати и који су неки од фактора и мотива посете туриста истраживаној дестинацији, а тиме и који су туристи у питању. Кандидат је детаљно разјаснио да уочена сезоналност код доласка посебно домаћих туриста указује на велике тржишне потенцијале едукационог туризма на истраживаној дестинацији гравитационе зоне Новог Сада.

Кроз поглавље *Стање едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада* кандидат је издвојио одређене квалитете Новог Сада и његове околине за развој едукационог туризма намењеног школској и студентској популацији. Такође, кандидат је везано за студентску популацију истако суштину и значај Болоњског процеса и мобилности студената, а на примеру неколико мањих земаља Европске уније указао и на значај овог процеса за развој едукационог туризма. У следећем одељку кандидат је аналитички набројао бројне студентске и нестудентске организације, њихове активности, наводећи различите форме њиховог деловања и њихов допринос едукационом туризму. У другом делу поглавља кандидат је на прецизан и адекватан начин приказао међународну сарадњу, научно-истраживачке пројекте и програм размне (стабилности) на Новосадском универзитету. Кандидат је указао и на функције и активности организације АЕГЕЕ, као и Центра за српски језик Филозофског факултета у контексту едукационог туризма. Анализирани су и примери из праксе, односно рад Летњих школа Филозофског факултета и Европских студија. На крају поглавља кандидат је изнео податке о боравку страних студената на едукационим скуповима у Новом Саду и његовој околини, а посебно је издвојио искуства новосадских и страних студената на програмима размене на Универзитету у Новом Саду уз нагласак да она потврђују оправданост Болоњског процеса у функцији развоја едукационог туризма.

Анализа истраживања података *о броју и структури страних студената на Универзитету у Новом Саду у периоду од 1981 до 2010. године* свакако представља једно од најзначајних и најоригиналнијих поглавља овог рада, посебно ако се има у виду чињеница да нити Министарство просвет и науке, нити поједини универзитети, па ни Новосадски немају прецизне податке о броју страних студената. Кандидат је исправно поступио при одабиру форме и начина прикупљања података за стране студенте, с обзиром на постављене циљеве истраживања, а затим су детаљно презентовани и анализирани подаци о броју и структури страних студената који су завршили одређени ниво студија на Универзитету у Новом Саду у посматраном периоду, а приказана је и њихова структура по факултетима и земљама из којих су долазили. Такође је приказано и садашње стање кроз приказ, анализу и тумачење података о броју и структури страних студената који су уписали одређени ниво студија на Универзитету у Новом Саду у школској 2010/2011. години. Кандидат је посебно анализирао учешће броја страних студената у укупном броју студената који су завршили или уписали одређени ниво студија на Новосадском универзитету, како би дефинисао мерљиве критеријуме за упоредбу истог параметра са универзитетима земаља са развијеним едукационим туризмом, односно извео што

реалнију оцену постављене хипотезе о нивоу развијености едукационог туризма. На крају овог поглавља кандидат је детаљно приказао и анализирао број и структуру студената на размени (мобилност) на Универзитету у Новом Саду, такође кандидат је ишао корак напред, па је извео одређене констатације указујући на трендове, уочене недостатке у организацији размене и указујући на правце и начине њиховог превазилажења, које би могли да предузимају субјекти који учествују у процесу размене (мобилности).

У поглављу *Анализа оцене конкурентности Универзитета у Новом Саду од стране страних студената, који студирају или су на размени на факултетима Универзитета у Новом Саду*, кандидат је истако потребу идентификовања атрибута (фактора), који један универзитет чини атрактивним за студенате да студирају на њему. Сходно томе кандидат је израдио модел и применио анкетну методу (интервју и упитник) и спровео поступак истраживања. Кандидат је на бази доброг познавања теоријске и стручне литературе исправно издвојио неколико група атрибута који су најважнији за избор студената који ће универзитет уписати: организација наставе, техничка опремљеност и квалитет студијских образовних програма, квалитет смештаја, исхране, превоза и уопште трошкова боравка, укупна атрактивност и културни динамизам дестинације и затим однос колега домаћих студената и локалне популације према страним студентима. У уводном одељку кандидат је анализирао елементе при процесу одлучивања (мотивацији) студената испитаника за долазак на студије на Универзитет у Новом Саду. Потом је кандидат детаљно анализирао оцене студената испитаника о свакој наведеној групи атрибута (фактора) Универзитета у Новом Саду и изводио закључке. У другом делу поглавља кандидат је анализирао позитивна и негативна искуства студената испитаника стечених на студијима у Новом Саду. Поглавље се завршава адекватним констатацијама изведеним на основу овог истраживања, које могу бити изузетно значајне у дефинисању програма и мера за побољшања имиџа Универзитета у Новом Саду, као једног од најзначајнијих субјеката едукационог туризма на посматраној дестинацији. С тога се може закључити да ово и претходно поглавље представљају централна поглавља ове дисертације и њен најзначајнији и најоригиналнији део.

У поглављу *Подунавски део Фрушке горе и Сремски Карловци као дестинације едукационог туризма* кандидат је поштујући просторни аспект истраживања и изражене атрактивности у делу гравитационе зоне Новог Сада, у уводном делу поглавља правилно приказао наведене факторе, као основ за формирање туристичког производа културно-едукационог туризма. У наставку поглавља кандидат је приказао и анализирао разноврсне туристичке потенцијале Фрушке горе, посебно истичући њен подунавски део. Такође кандидат даље приказује и анализира и могуће облике едукативних путовања, а потом детаљно издваја предлоге моућних едукативних туристичких путовања. У наставку овог поглавља кандидат је приказао један од модела едукативних догађања на овом простору, кроз организацију Летњег образовног кампа у Сремским Карловцима, односно анализиран је програм, организација и сам рад Летње школе српског језика обичаја и културе. Затим кандидат детаљно приказује резултате дугогодишњих истраживања, издваја и изводи одређене оцене и констатације и наглашава улогу овог пројекта као модела едукационог туризма посебно примељивог на школску и студентску популацију. Сама чињеница да је кандидат, као руководилац и један од креатора овог пројекта учествовао и у његовој реализацији, говори и о оригиналности овог дела дисертације. У средишњем делу овог поглавља кандидат је приказао и друге облике едукационог туризма посебно истичући и анализирајући могућности развоја едукационог туризма на основу погодних, неискоришћених туристичких ресурса и планова којим располаже овај део гравитационе зоне Новог Сада. На крају овог поглавља кандидат је приказао организацију школских екскурзија, као најмасовнијег облика туристичких едукативних кретања у посматраном простору. Такође анализирани су уочени проблеми које би требало решити како би наставне екскурзије имале израженији едукациони карактер, а потом су у наведеном контексту приказани и анализирани резултати анкетног истраживања посетилаца музеја и галерија и истакнут значај туристичке анимације у функцији едукационог туризма. Управо у овом поглављу се најизраженије уочава колико је сама тема овог рада одређивала дивергентан прилаз истраживању.

Кроз поглавље *Преглед интерних ресурса и екстерних утицаја* кандидат је приказао изведене елементе SWOT анализе, који су настали као резултат проучавања стратешких докумената и консултација са бројним субјектима у туризму, образовању и култури посматране дестинације. У другом делу поглавља кандидат је извео констатације и посебно указао на стратешке предности и недостатке за развој туризма у гравитационој зони Новог Сада. На крају поглавља кандидат на бази

елемената SWOT анализе изводи закључак да посматрана дестинација поседује значајне туристичке потенцијале за дефинисање препознатљивог туристичког производа едукационог туризма.

Перспективе развоја едукационог туризма представља једно од значајних поглавља ове дисертације, јер је у њему кандидат анализирајући стратешка и планска документа развоја туризма на свим нивоима организовања и износи чинице добијене истраживањем, указао на могуће правце и облике развоја едукационог туризма на посматраној дестинацији. Кандидат у наставку поглавља класификује одређене предности и недостатке едукационог туризма који се односе на студентску популацију и на могуће перспективе његовог развоја. У другом делу овог поглавља кандидат анализира уочене облике едукационих кретања намењених школској популацији и посебно истиче неформалне облике едукационог туризма као могуће перспективе његовог развоја. На крају поглавља кандидат на основу широк сагледавања истиче присуство изражене конкуренције у окружењу у домену едукационог туризма и указује на потребу доследне примене Маркетинг планова и енергичну употребу разноврсних промотивних средстава у сврху квалитетнијег позиционирања на тржишту едукационог туризма и других комплементарних облика туризма посматране дестинације гравитационе зоне Новог Сада, а тиме и стварање већих перспектива развоја.

У поглављу *Анализа постављених хипотеза истраживања* кандидат је јасно образложио и поткрепио резултатима истраживања постављене хипотезе, које су у највећем делу докторском дисертацијом и потврђене.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ.

Кандидат из ове научне области има укупно осам објављених научних радова и саопштења од којих: два рада из категорије М42, један рад из категорије М52, три рада из категорије М33 и два саопштења са међународних научних скупова штампаних у изводу (М34).

Радови који су објављени на основу резултата истраживања у припреми и у оквиру рада на овој дисертацији су следећи :

Калинић, М., (1999): *Просторно-туристички елементи развоја туризма, заштите и ревитализације Сремских Карловаца*. Часопис Туризам број 3/1999. Природно-математички факултет, Институт за географију и туризам. Нови Сад. (М33) - 1 бод

У раду су дефинисани просторно-туристички елементи развоја туризма Сремских Карловаца, а посебно са аспекта заштите и ревитализације културно-историјског наслеђа у функцији развоја културно-едукационог туризма. Приказани резултати представљају део истраживања који су представљали основу за даља истраживања у докторској дисертацији.

Калинић, М., Јакопин, Е., Радосављевић, С., Тонтић, С., (2000): *Програм развоја туризма Општине Сремски Карловци*. Стратешки документ. Републички завод за развој, Београд. (М42) = 5 бодова

Овај рад, односно стратешки документ представљао је основу за израду свих наредних докумената развоја ове туристичке дестинације, а одређени елементи овог рада су коришћени за даља истраживања у докторској дисертацији.

Калинић, М., Јакопин, Е., Радосављевић, С., Тонтић, С., (2002): *Анализа мале привреде у општини Сремски Карловци и примена развојне стратегије*. Студије предузетничког оспособљавања. Геа Колец. Љубљана. Институт економских наука. Београд. (М42) = 5 бода

У раду се анализирају економски параметри развоја предузетништва, односно мале привреде на посматраној дестинацији и дефинисани правци развојне стратегије са посебним указивањем на економске ефекте и могућности развоја туризма. Резултати истраживања представљају основ за даља истраживања у докторској дисертацији и идентификовање прваца и перспектива развоја туризма на истраживаној дестинацији.

Калинић, М., (2000): *Туристички потенцијали општине Сремски Карловци. Специјалистички рад*. Природно-математички факултет, Институт за географију и туризам. Нови Сад.

У овом раду су истраживани, анализирани и представљени туристички потенцијали општине Сремски Карловци, а резултати истраживања у овом раду престављали су основу за даља истраживања у докторској дисертацији.

Калинић, М., (2007): *Упоредна анализа искоришћености услова и фактора развоја културног туризма Сремских Карловаца и Сент Андреје. Магистарска теза..* Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство. Нови Сад.

Делови магистарског рада и извршена истраживања у њему у домену културног туризма су делимично коришћени за утврђивање основа, праваца и модела истраживања у докторској дисертацији, а у функцији сагледавања стања и перспектива развоја едукационог туризма на истраживаној дестинацији.

Ромелић, Ј., Калинић, М., (2007): *Улога манифестација у туристичкој понуди Сремских Карловаца.* Часопис Туризам број 11/2007. Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство. Нови Сад. (М33) = 1 бод

У раду је представљена улога манифестација у туристичкој понуди Сремских Карловаца, као комплементарни облик у туристичком производу културно-едукационог туризма ове дестинације. Резултати овог истраживања су представљали основу за идентификовање одређених облика туристичких кретања и дефинисање приоритетног туристичког производа истраживане дестинације.

Ромелић, Ј., Калинић, М., (2008): *Едукативно туристичка кретања у Фрушкогорском подунављу - стање и могућности развоја.* Часопис Туризам број 12/2008. (на енглеском) Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство. Нови Сад. (М52) = 2 бода

У раду су представљени одређени облици едукативно туристичких кретања у Фрушкогорском подунављу. Резултати овог истраживања су део докторске дисертације..

Калинић, М., Ромелић, Ј. (2010): *The part of creative club „Educo“ in education tourism in area Danube of Fruška gora, 2.* Конгрес географа Србије, *Зборник радова*, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад. (М33) = 1 бод

У раду је представљена улога Креативног клуба „Едуко“, као субјекта едукационог туризма у Фрушкогорском подунављу. Резултати овог истраживања су део докторске дисертације.

Такође у поступку прихватања и објављивања је одређени број радова, израђених на основу истраживања у оквиру рада на овој дисертацији.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем гравитационе зоне Новог Сада као дестинације едукационог туризма истакнути су велики потенцијали и шансе за развој едукационог и других комплементарних облика туризма којима ова дестинација без већих улагања може привући пре свега школску и студентску популацију.

Исто тако истраживањем је потврђена основна хипотеза, да је едукациони туризам у Новом Саду и његовој гравитационој зони недовољно развијен с обзиром на могућности.

Такође истраживања су потврдила хипотезу да постојећи потенцијали Новог Сада и његове гравитационе зоне, а посебно Сремских Карловаца и Фрушке горе представљају значајну основу за развој едукационог туризма.

Кандидат је кроз своја истраживања извео и констатацију да развоју едукационог туризма у свету се придаје све већи значај, а као потврда томе јесте и чињеница да је у последњој деценији прошлог века, културни сектор био један од четири сектора са најбржим растом у светској економији. Кандидат такође наводи да постоји све веће интересовање и одговарајућих структура Европске уније за развој градског туризма, што указује на то да управо ова врста туризма омогућава развој културе и очување културних вредности, као и свекупни економски развој градова. Културна понуда градова је битна компонента, како туристичког производа градског туризма, тако и имица дестинације.

Град Нови Сад и његова гравитациона зона располаже добром атрактивном основом за развој едукационог туризма и туризма уопште, што кандидат поткрепљује чињеницом да се град Нови Сад кандидовао за „Европску престоницу културе“ 2020. године. Градске дестинације у Европи су најпосећеније дестинације, а то је случај и код нас јер преко 60 процената иностраног туристичког промета се одвија у Београду и Новом Саду. Културно-образовни сектор којим располажемо

представља значајну ресурсну базу за развој ове врсте туризма.

Многе земље, као што су САД, земље Западне Европе и Аустралије, остварују значајне приходе од едукационих туриста, посебно од студената на редовном школовању у иностранству и студената који учествују у раду разних семинара, кампова и др. Стога је у раду посматран и истраживан Новосадски универзитет као најзначајнији субјекат едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада.

У средишњем делу ове дисертације приказано је како се кретао број страних студената на УНС-у у периоду истраживања од 1981-2010. године и неке основне карактеристике тих кретања. На основу тих сагледавања, а ради извођења одређених закључака изнети су најсажетији резултати истраживања:

- у посматраном периоду на УНС-у на свим нивоима студија укупно је завршило 1.568 страних студената. Од тог броја 87,75% је завршило основне, 6,64% магистарске, 3,50% докторске, 1,15% мастер и 0,96% специјалистичке студије.
- од укупног броја страних студената који су завршили одређени ниво студија на УНС-у у посматраном периоду, 30% је завршило Факултет за спорт и физичко васпитање, 21% Медицински, 18% Правни, 13% Економски, 9%, Пољопривредни, а 9% је завршило остале факултете УНС-а. Односно 51% страних студената је студије завршило на медицинским и факултетима хуманистичких наука, на факултетима друштвених наука (31%), а најмањи део на факултетима техничких наука, што свакако тражи додатну анализу.
- од укупног броја страних студената који су завршили одређени ниво студија на УНС-у, у посматраном периоду, преко 40% студената је из Грчке, 36% из земља бивше СФРЈ и 23% из осталих земаља. У структури групе „остале земље” највећи проценат студената долазио је из азијских и афричких земаља.
- укупан број страних студената уписаних на прву годину, на свим нивоима студија на УНС-у у школској 2010/2011. години је 202 студента. Највећи проценат страних студената уписао се на основне и интегрисане студије (84,15%), на мастер (14,36%), а на докторске и специјалистичке (1,49%).
- највећи проценат (51%) страних студената уписан је на прву годину одређеног нивоа студија на Факултету техничких наука, 18% на Економском, 19% на ФСФВ-а, Медицинском и Филозофском, а 12% на преосталим факултетима УНС-а.
- највећи проценат (84%) страних студента уписаних на прву годину студија је из земаља бивше СФРЈ, 8% је из азијских и афричких земаља, 5% из земаља Европске уније и 3% из осталих земаља.
- учешће страних студената у укупном броју студента на УНС-у, који су завршили основне и интегрисане студије у посматраном периоду школске 2005/06-2010/11. године кретало се од 0,5% до 1,4% или просечно 0,8%.
- учешће страних студената у укупном броју уписаних студената на прву годину основних и интегрисаних студија на УНС-у у просеку је 2,1%, а креће од 0,1% на Природно-математичком до 5,4% на Факултету техничких наука.

Такође, резултати истраживања недвосмислено говоре колико су актуелни друштвено-политички односи у којима се налазила наша земља утицали на број страних студената на УНС-у, као и на структуру земаља из којих су они долазили. У првом периоду до 1990. године доминантни су били студенти из несврстаних земаља (72,85%), у другом периоду до 2000. године, највећи проценат страних студената (55,82%) долазио је из Грчке, да би у трећем периоду до 2010. године највише (62,92%) студената долазило из земаља бивше СФРЈ.

Из резултата истраживања, може се уочити да је највећи број страних студената завршио студије на Факултету спорта и физичке културе и Медицинском факултету. Свакако да је то резултат одређених друштвених околности, интересовања, али и квалификованости факултета и стратегије према страним студентима. Медицински факултет једини изводи наставу на енглеском језику. Ове студије се реализују захваљујући кадровским могућностима факултета, односно способношћу наставника и сарадника да суверено износе Наставни програм на енглеском језику и да тиме битно допринесе међународној афирмацији факултета. Највећи део страних студената који је завршио Медицински факултет је и нострификовао дипломе у матичним земљама, што даје и својеврсну потврду квалитету наставе, коју су завршили. Ови факултети су остварили значајне приходе од ових студената, побољшали своје просторне капацитете и опремљеност, како лабораторијским средствима тако и литературом. Овај пример могао би бити, уз одређене модификације и модел другим факултетима за привлачење страних студената.

Сагледавањем ефеката Болоњског процеса са аспекта броја страних студената, из изнетих

података је видљиво да је број како долазећих страних студената, тако и одлазећих студената са Универзитета у Новом Саду у сталном порасту. У оквиру међународне сарадње повећан је број међууниверзитетских и међуфакултетских споразума, а тиме и размена информација, знања и наставног особља. Може се уочити да они факултети који су у своју развојну стратегију и организациону структуру уградили „међународну сарадњу”, имају навећи број страних студената, који долазе и студената који одлазе на размену, као и уговора о међународној сарадњи. На основу изнетих резултата истраживања може се закључити да је Болоњски процес имао позитивне ефекте са аспекта повећања броја страних студената на Универзитету у Новом Саду.

Чињеница да је учешће страних студената у укупном броју студента, који су завршили основне и интегрисане студије на Универзитету у Новом Саду, релативно мало, али да има тренд пораста и да је у школској 2010/11. години износи 2,1% у просеку на Универзитету у Новом Саду, а код појединих факултета и више, тако да код Факултета техничких наука досеже учешће од 5,4%. Ови резултати истраживања наводе на закључак да су у току позитивна кретања у правцу већег учешћа страних студената у укупном броју студената.

Извршена анализа оцене конкурентности одређених атрибута (фактора) Универзитета у Новом Саду од стране испитаника страних студената, спроведеног кроз методу анкетног истраживања (интервју, анкета), указала је на следеће :

- да Новосадски универзитет има снажну основу за развој едукационог туризма у свом најважнијем атрибуту, квалитету образовних студијских програма,
- да Универзитет у Новом Саду има велику атрактивност и високи културни динамизам, што може бити значајан атрибут за привлачење страних студената,
- да је Нови Сад, толерантна, образована и мултикултуралана средина са препознатљивим гостопримством самих грађана, што је значајан атрибут и самог Универзитета, као једне од најзначајних установа града.

Из резултата извршених истраживања може се извести костатација да исказана искуства страних студената стечена на студијама у Новом Саду дају низ позитивних оцена о атрибутима Универзитета у Новом Саду као пожељном месту за студирање.

Стога кандидат закључује да би њихови предлози за побољшање, како квалитета и организације студија, тако и у целини услова за боравак, могли бити путоказ свим релевантим субјектима на универзитету, шта треба чинити да би Универзитет у Новом Саду постао значајна дестинација едукационог туризма.

Резултати анализе тржишта едукационог туризма, који су изнети у претходном делу рада, такође говоре у прилог чињеници да постоје значајни тржишни сегменти заинтересовани за студирање на Универзитету у Новом Саду.

Такође, програм Дунавске ректорске конференције и његов удео у едукационом туризму може имати велики и специфичан значај првенствено због заједничког туристичког ресурса садржаног у реци Дунав и елемената који могу да произилазе из наутичког и других облика туризма на овој реци и њеном сливу са милионским тржишним потенцијалом.

На основу резултата наведених истраживања у дисертацији се закључује да Универзитет у Новом Саду има квалитетне атрибуте, значајне потенцијале, као и заинтересоване тржишне сегменте да постане снажан субјекат у развоју едукационог туризма у Новом Саду и његовој гравитационој зони.

Такође на основу изведених истраживања у овој дисертацији уочено је да се могућности развоја едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада посебно исказују у Сремским Карловцима и фрушкогорском Подунављу, који располажу елементима рецептивне, инфраструктурне и супраструктурне основе за развој едукационог туризма у разним облицима: центар очигледне наставе, школе у природи, летњи кампови и летње школе, а који су детаљније наведени у раду.

Полазећи од анализе релевантних података о промету туриста у периоду од 1996 до 2010. године, које је кандидат изнео у уводном делу рада, може се закључити да је највећи тржишни сегмент едукационог туризма на посматраном простору школска и студентска популација, а најмасовнији облик едукационог туризма за тај тржишни сегмент су ђачке екскурзије.

Значајан допринос у развоју едукационог туризма, као једне од форми културног туризма на посматраној дестинацији, дају установе културе и образовне установе. Кандидат је настојао да прикаже један од најзначајнијих карактеристика едукационог туризма, а то је едукациони карактер посета културним установама, музејима и галеријама.

Да би посете музејима и галеријама добиле едукативан и забаван карактер, истраживања су указала да је неопходно поред побољшања техничке опремљености установа повећати мотивисаност,

спроводити континуирану едукацију, како за посетиоце, ђаке, тако и за кустосе и наставнике, увести више анимације и забаве у представљање поставке, а тиме остварити забавније и модерније излагање интерпретатора.

Кандидат долази до закључка да је друштвени амбијент у коме се сада реализује овај производ едукационог туризма отежан и њега карактерише тренутно стање у образовном систему, које се резултује и честим штрајковима, затим у култури која уз недовољну државну помоћ тражи свој пут изласка на тржиште и туризму који примарно тражи профит. Такво стање уз хроничну несташицу новца за ивестиције и друге потребе отежава решавање уочених проблема. У раду је указано и на правце, начине и примере како се и у тренутним околностима могу превазићи уочени проблеми и реализовати квалитетан едукациони производ у културним установама за ђачке екскурзије.

Кандидат указује на изузетну важност проучавање проблематике која третира повезивање образовања, културе и туризма и дубоко задира у елементе образовне и културне политике државе и да за разрешење овог проблема недостаје фактор интеграције свих субјеката, а то је развојна политика, односно развојна стратегија културно едукационог туризма.

У дисертацији је кроз обраду тржишта едукационог туризма посебно наглашен значај тржишног сегмента популације младих из света, школског и студентског узраста, као и припадника наше дијаспоре. Ова популација долази да би задовољила своје потребе кроз формалну едукацију-студирање, али и кроз разне друге облике неформалног образовања. Наиме, све је израженија потреба савременог туристе за комуникацијом и стицањем знања на неформалан начин, кроз специфичне форме туристичке игре и анимације. У раду је указано на постојање и деловање преко 20 удружења и асоцијација са широким спектром деловања у многим делатностима и областима. Многи од њих имају континуиран и вишегодишњи карактер едукационих пројеката у којима поред младих из земље учествују и млади из иностранства. С обзиром на то да су то млади људи и да је њихов боравак у нашој земљи везан, поред тематског дела, и за упознавање културне и природне баштине и стицање пријатељстава, они чине и значајан потенцијал за представљање наше земље и побољшање њеног имиџа у свету. С тога тематске едукативне кампове, које организују поједине асоцијације и удружења, кроз форму неформалне едукације, могуће је сврстати у значајан потенцијал едукационог туризма.

Кандидат наводи и пример из сопствене праксе, односно да Летња школа српског језика, обичаја и културе за младе из дијаспоре средњошколског узраста у Сремским Карловцима представља модел пројекта, кроз који се могу повезивати интереси државе, локалне заједнице, самих корисника и организатора у остваривању вишеструких циљева, а кроз форму едукационог туризма.

Дугогодишња истраживања која су вршена о раду ове Летње школе указују на велико задовољство учесника, који носе лепе успомене, јер су кроз боравак у летњој школи остварили своја очекивања при доласку, а то су забава, нова пријатељства, узбуђења и едукација, што је и један од циљева овог туристичког производа. Кандидат указује да овај пројекат може бити модел едукативних догађања, који могу покренути овакву врсту туристичких кретања са интернационалном контрактивном зоном и допринети развоју едукационог туризма на посматраној дестинацији.

Такође, на примеру едукативних радионица које реализују поједине установе културе и пројекта, а намењених предшколској и млађој школској популацији, кандидат је указао и на нове трендове у реализацији програма едукационог туризма. Кроз овај пројекат указано је и на један врло значајан елемент за едукациони туризам, поготово млађег предшколског и школског узраста, а то је туристичка анимација. Показало се да анимација покреће културне активности, а има и мотивационо и подстицајно својство, а учење кроз игру може се рећи да је основни облик туристичке анимације.

Као и код сваког решавања проблема, након сагледаног стања поставља се питање, како доћи до позитивних решења, или како постојеће стање побољшати? Као одговор на постављено питање кандидат указује на следеће :

Културно-едукациони сектор, који третира повезивање образовања, културе и туризма представља важан део укупног економског развоја сваке земље. Његов мултисекторски карактер захтева низ мера и максимално садејство и заједнички интерес свих субјеката који у њему учествују и проналажење оптималног модела одрживог развоја.

Такав модел треба да успостави везу између туристичког привређивања и културно-образовних делатности, као и између субјеката из јавног, приватног и невладиног сектора. Зато је неопходно уз сагледано стање на посматраној дестинацији пратити и светске трендове, а посебно документа и акције Савета Европе и његових органа у домену развоја и повезивања културе и туризма. Донета стратешка документа на свим нивоима, или она која треба да се донесу, треба стриктно, а не декларативно спроводити.

У оквиру тих докумената неопходно би било донети и стратегију развоја културног туризма,

односно потребно је водити одговорну и одрживу политику развоја културног, а у оквиру њега и едукационог туризма. Таква развојна политика подразумева и одговарајућа законска решења, а поготово у области заштите и промоције културног наслеђа, као и његово финансирање. Такође, она треба да омогући и разноврсне пореске олакшице, затим проходност канала за промоцију и продају производа културно-едукационог туризма и низ других стимулативних мера за све субјекте едукационог туризма. Зато је неопходно да субјекти који креирају стратегију културног и привредног живота, као и носиоци развоја туризма, схвате значај повезивања економских и културно едукативних функција туризма и то кроз одговарајућа законска и друга решења почну спроводити у дело.

Једна од значајних мера је и адекватан образовни систем који ће едуковати и оспособити кадрове за реализацију таквог развојног мултисекторског и мултидисциплинарног концепта у културно-едукационом туризму. Такође, неопходан је и тржишни приступ свих посленика, како у туризму, тако у образовним и културним установама, туристичким организацијама и у невладиноим сектору.

У раду је указано и на снажну конкуренцију у домену едукационог туризма, поготово од стране земаља у окружењу. То намеће потребу за иновативним приступом у овој области едукације и туризма, уз коришћење и искустава успешних дестинација. Стога је бенчмаркинг, познат као процес идентификације, разумевања и адаптирања истакнуте праксе и процеса других туристичких организација и дестинација, у циљу пружања помоћи сопственој организацији или дестинацији, веома важан инструмент стратега развоја туризма, што је у раду истакнуто и поткрепљено одређеним примерима.

На основу идентификованих слабости и предности туристичког производа едукационог туризма Новог Сада, изведена је констатација да је он у почетној фази комуникационог циклуса и само веома енергична употреба разноврсних промотивних средстава, уз заједнички наступ свих заинтересованих субјеката и предузимање мера за превазилажење уочених недостатака, може допринети бржем развоју ове важне врсте туризма.

На крају рада полазећи од свих резултата истраживања, стратешких докумената о развоју туризма и сагледаних искустава успешних дестинација, дати су неки основни правци за утврђивање перспектива развоја едукационог туризма у Новом Саду и његовој гравитационој зони. Наведена указивања, као и уочени тржишни сегменти едукационог туризма, могу потврдити друштвену оправданост овог рада и дати допринос носиоцима развоја туризма и другим субјектима одлучивања у проналажењу смерница и утврђивању праваца развоја едукационог туризма у Новом Саду и његовој гравитационој зони.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

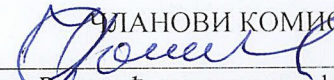
Предузете истраживачке активности и коришћене статистичке методе, као и приказани резултати, представљају одговарајућу научну апаратуру, помоћу које је дата адекватна слика едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада.

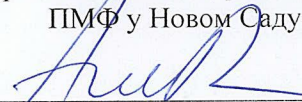
Резултати истраживања прате постављене циљеве и задатке истраживања и приказани су јасно и прегледно помоћу табела, графикона и шема, уз одговарајућа тумачења у тексту. Подаци добијени истраживањем су статистички обрађени помоћу адекватних статистичких анализа. Кандидат је резултате истраживања јасно и прецизно тумачио, вршећи компарацију са резултатима из других истраживања у земљи и иностранству. Наведена литература је врло обимна, савремена и везана за проблематику културног, едукационог туризма и уопште туризма. На основу начина приказивања и тумачења података, може се констатовати да рад садржи оригиналне научне резултате који задовољавају захтеве нивоа докторске дисертације.

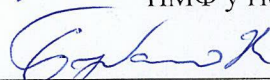
IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
1.	Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
Докторска дисертација мр Миладина Калинића написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме.	
2.	Да ли дисертација садржи све битне елементе
Дисертација садржи све битне елементе који представљају оригиналан научни допринос у области изучавања едукационог туризма и туризма уопште.	
3.	По чему је дисертација оригиналан допринос науци
Резултати истраживања докторске дисертације мр Миладина Калинића представљају прво детаљно истраживање стања и могућности развоја едукационог туризма у гравитационој зони Новог Сада. До сада је ова област туризма искључиво теоријски образлагана, а слично истраживање није вршено ни у другим деловима Србије. Кандидат је користио оригиналну комбинацију метода за утврђивање стања развијености и могућности развоја едукационог туризма на посматраној дестинацији. Значајан допринос овог рада представља и сагледавање Универзитета у Новом Саду, као најзначајнијег субјекта едукационог туризма на посматраној дестинацији. Такође, користећи оперативне методе и кроз дугогодишњу праксу, кандидат је приказао и указао на могућности развоја нових неформалних облика едукационог туризма. На основу наведеног, може се констатовати да докторска дисертација мр Миладина Калинића представља оригинални научни рад и пружа конкретан друштвени и научни допринос	
4.	Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања
У докторској дисертацији нема недостатака који би утицали на резултат истраживања.	
X ПРЕДЛОГ:	
На основу укупног сагледавања оцене докторске дисертације кандидата мр Миладина Калинића, под насловом „Едукациони туризам у гравитационој зони Новог Сада, стање и могућности развоја“, Комисија позитивно оцењује ову дисертацију и предлаже Наставно-научном већу Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду да прихвати позитивну оцену и одобри кандидату да докторску дисертацију под овим насловом јавно брани.	

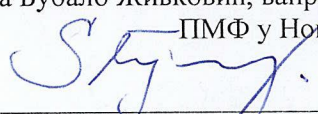
У Новом Саду . 10. јануара 2012.

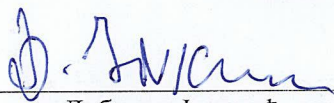
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

 др Јован Ромелић, редовни професор
 ПМФ у Новом Саду, председник

 др Анђелија Ивков Цигурски, ванредни професор
 ПМФ у Новом Саду, ментор

 др Милка Бубало Живковић, ванредни професор
 ПМФ у Новом Саду, члан

 др Владимир Стојановић, ванредни професор
 ПМФ у Новом Саду, члан

 др Добрица Јовичић, ванредни професор
 Географског факултета у Београду, члан